

Periodiek van de Algemene Vereniging voor Natuurbescherming voor 's-Gravenhage en omstreken

Haagwinde 03

19e jaargang - september 2026 - eeuwfeestspecial

De oprichting van de AVN

Abraham Schierbeek (1887-1974)

Het behoud van het Hubertusduin

1926 tot heden in Den Haag Zuidwest

Jân van den Ende, bevrogen natuurfilmmaker

De AVN: Honderd jaar jong en strijdbaar

De AVN probeert altijd dicht op de actualiteit te zitten: wat gaat er gebeuren, zijn we het daar mee eens, wanneer moeten we van ons laten horen, waar en hoe, wie zijn onze medestanders ...

Onze eeuwfeestviering is een goed moment om eens uit te zoomen: hoe ging dat eigenlijk vroeger, zijn we veel veranderd, of zijn we consistent gebleven, en wat kunnen we leren van het verleden? Het schrijven van een eeuwfeestboek met een overzicht van honderd jaar AVN is een mooie manier om die vragen te beantwoorden. Een team van schrijvers is daar het afgelopen jaar enthousiast mee bezig geweest.

Mij werd gevraagd ook een bijdrage te leveren: waar staan we nu en waar gaan we naar toe? Eerst dus maar eens de voorgaande hoofdstukken gelezen. Die gaan voor een deel over een tijd die geen van ons heeft meegemaakt, maar die we toch allemaal herkennen. We schrijven 1926: Den Haag, dynamische stad die wil uitbreiden, met waardevolle natuur daar dicht omheen. Elke uitbreiding betekent onvermijdelijk een aantasting van die natuur. De nieuwe wijken zijn prachtig – die huizen zijn nog steeds erg in trek – maar de unieke, kwetsbare duinnatuur die daarvoor moest wijken was dat natuurlijk ook. Het laat de gemoederen van de

stadsbevolking niet onberoerd, iedereen vindt er wat van. Dat kan zo niet doorgaan, vonden velen. De gemeente werd gek van alle meningen en bezwaren.

En zo kwam er, nota bene van de kant van de gemeente zelf, het idee om een vereniging op te richten die namens al die boze burgers de bezwaren tegen nieuwe bouwplannen naar voren zou brengen en met de gemeente in gesprek kon gaan, om te kijken hoe het anders kan. Dat werd in 1926 de AVN, en de rest is geschiedenis. Wie precies wil weten hoe dat toen is gegaan, en hoe het daarna verder ging, raad ik aan het eeuwfeestboek te kopen, fascinerend, je blijft lezen.

En nu, is er veel veranderd? Ja en nee. We zitten nog steeds op de huid van gemeentebesturen – meervoud, want geldt nu ook voor Leidschendam-Voorburg, Wassenaar en andere gemeenten rond Den Haag – maar gemeentevertegenwoordigers zitten niet meer in het bestuur van de AVN zoals in het begin. De kwetsbare duinen zijn nu goed beschermd door regelgeving – Natura 2000 – maar andere groengebieden zoals de Vlietzoom lijken vogelvrij: een afvalcluster daarin plannen gebeurt nog steeds, helaas ...

Dick Ooms - Voorzitter

Over deze Haagwinde

De AVN bestaat honderd jaar. Om dat te vieren heeft de vereniging een groot aantal activiteiten georganiseerd. Hierover kunt u in deze Haagwinde uitgebreid lezen. Een groot project was het maken van een eeuwfeestboek. Over deze hardcover uitgave meer op de achterkant. In de uitgave staan een groot aantal artikelen in kaders over bijzondere gebeurtenissen en mensen uit de geschiedenis van de AVN. Een aantal daarvan is in deze Haagwinde opgenomen. Maar leest u vooral het boek zelf. Het is geschreven door een team van deskundigen, met een voorwoord van de burgemeester van Den Haag.

Haagwinde is het periodiek van de Algemene Vereniging voor Natuurbescherming voor 's-Gravenhage en omstreken. De vereniging zet zich in voor bescherming, behoud en zo mogelijk verbetering van natuur en groen. De AVN informeert over de waarde van natuur en landschap. Zij volgt het doen en laten van de overheden in en om Den Haag kritisch en draagt bij aan het tot stand komen van beheer- en beleidsplannen.

Aan deze Haagwinde hebben meegeschreven: Dick Ooms, Liesbeth van Kuijk, Sander wennekers, Arnim van Oorschot, Madelein Vreeken.

Foto's van de schrijvers en redacteurs en van: Caroline de Jong, Hetty Mos, Elsje Drees, Gert Evers, Mirjam Post, Jos Burksen, Micky Bish, Margo van Kuppevelt, Rob Visser, Marcel Batist.

Verdere bronnen voor beeldmateriaal: Haags Gemeentearchief, Louise Weltevrede-Schierbeek, Muzee Scheveningen, Monique van den Broek.

Voorpagina:
Den Haag in de 21e eeuw!
Tekening Jaap Lemstra naar een idee van Jos Verhoeff.

Hoofd- en eindredactie: Jos Verhoeff
Opmaak: Jos Verhoeff
Druk: Quantas Grafimedia B.V., Rijswijk
Oplage: 2.500 exemplaren
Kopij naar: haagwinde@avn.nl

Info AVN
Badhuisstraat 175, 2584 HH Den Haag
070-33 88 100
E-mail: info@avn.nl
Web: www.avn.nl
KvK: 40410108
Jaarcontributie minimaal €20
op NL24 INGB 0000 003565 t.n.v.
Alg Ver v Natuurbescherming v Den Haag eo
(Zo zet ING het op uw afschrift)

Inhoudsopgave

- 2 – De AVN: Honderd jaar jong en strijdbaar**
- 4 – De oprichting van de AVN**
- 6 – Het Westduinpark 1900-1940**
- 8 – Abraham Schierbeek (1887-1974)**
- 10 – Het behoud van het Hubertusduin**
- 11 – Eerste uitbreiding Madurodam**
- 12 – 1926 tot heden in Den Haag Zuidwest**
- 14 – Ingezonden foto's voor de wedstrijd**
- 16 – Jan van den Ende, bevlogen natuurfilmmaker**
- 18 – Een symposium over biodiversiteit in de stad**
- 20 – Beleef-de-Natuurfestival in het Heempark H.J. Bos**
- 21 – Meer eeuwfeestnieuws**
- 22 – Van het bestuur - Digitale ALV op 12 oktober**
- 23 – Contact**
- 24 – AVN 1926-2026 - Honderd jaar natuurlobby**

De oprichting van de AVN

Liesbeth van Kuijk. Uit: ‘Honderd jaar natuurlobby’

In de jaren twintig van de 20ste eeuw werd de gemeente Den Haag van meerdere kanten bestookt met ‘wensen, raadgevingen en verwijten op het gebied van de groenvoorziening’.

Deze waren afkomstig van groenverenigingen en ‘particulieren’ (H.A. Koops in ‘Den Haag; veertig jaar natuurbescherming’). In 1925 was de Haagse Vogelbescherming opgericht en was ook de Nederlandse Natuurhistorische Vereniging actief op dit gebied. Op persoonlijke titel hadden er enkele leraren ‘plant- en dierkunde’ met initiatieven aangeklopt bij de gemeente. Gemeentelijk directeur van Onderwijs, Gerrit van Poelje, bedacht toen dat het handig zou zijn dat deze groepen zich zouden bundelen in één vereniging, die dan de enige gesprekspartner werd van de gemeente. Op 25 september 1926 werd de Algemeene Vereeniging voor Natuurbescherming voor ‘s-Gravenhage en omstreken (AVN) opgericht met Schierbeek als voorzitter. Het belang dat de gemeente hechtte aan deze vereniging blijkt uit het feit dat behalve Van Poelje ook de directeur van Stadsontwikkeling (Bakker Schut) en de

directeur van de Plantsoenendienst (Simon Doorenbos, 1891-1980) in 1927 zitting namen in het ‘definitieve’ bestuur en ook lange tijd bestuurslid bleven.

Doelstellingen van de vereniging

In het eerste jaarverslag worden de ‘hoofdmotieven’ als volgt omschreven: ‘De Vereeniging stelt zich ten doel Natuurbescherming en bevordering van Natuurstudie, een en ander in de ruimste zin en zooveel mogelijk in overleg en in samenwerking met de daarvoor aangewezen autoriteiten, in het bijzonder die van de gemeente ‘s-Gravenhage.’

Tot ‘natuurschoon’ rekent men ook ‘aardige boerderijtjes en oude bruggetjes’. De bescherming kan zich uitstrekken tot het in beheer nemen en zelfs aankopen van gebieden. Schierbeek had een voorkeur voor de wilde natuur, maar kon zich ook verzoenen met cultuurlandschap: “In de loop der eeuwen heeft de kunstmatige schepping [de landgoederen, red.] zich echter zo schitterend ontwikkeld, dat wij dit als de ‘echte natuur’ prijzen. Dit geeft in ieder geval hoop voor de toekomst,...”. Om de doelen te bereiken zal de AVN ook ‘propaganda’ bedrijven, waaronder het ‘uitgeven van geschriften’.

Wapendal, eendenkooi en vogeltuin

In de eerste jaarverslagen van de AVN kan men lezen hoe de oorspronkelijke doelen van de nu samenwerkende partijen in de praktijk worden getest. Van voor de oprichting lagen er al twee voorstellen op tafel, die meteen de insteek van de nieuwe vereniging lieten zien. De schaarse stukken ‘ongerepte natuur’ moesten zoveel mogelijk bewaard blijven, de ‘natuurmonumenten’. De NNV wilde het oude duinterrein bij de Bosjes van Pex, Wapendal, in zijn oude staat behouden toen de gemeente er een plantsoen wilde aanleggen. Wapendal is het laatste stukje ‘oud duin’, met zijn typi-

sche kalkloze grond, waar hei en brem goed gedijen. De raadsvergadering besloot de wens van de AVN in te willigen en omrasterde het terrein.

Een tweede wapenfeit van het eerste uur is het behoud van de al bestaande eendenkooi in het te ontwikkelen Zuiderpark. Dit was een ‘menselijke inrichting’ uit de Middeleeuwen en bevond zich nog steeds in dezelfde staat. Hier gold het oude kooirecht, dat elk rumoer in een straal van minstens 1000 meter verbood, ‘zoals het gebruikmaken van vuurwapenen’. Ook een brede gracht beschermde dit gebied met ‘wilde fauna’ en een ‘rijk vogeleven’. De eendenkooi in de Escampolder (Zuiderpark) is weliswaar door mensen in de Middeleeuwen ingericht, echter met als gevolg dat het een uniek voorbeeld was van ‘ongerept natuurschoon’, waar zeldzame vogels broeden, zoals de bosrietvogel, de spotvogel en de watersnip. Ook kunnen er eenden geringd worden voor onderzoek naar trekgewoonten, een ander doel van de vereniging: het vergroten van de kennis van de natuur.

De Haagse Vogelbescherming had het idee op het terrein van de oude kwekerij bij de Bosjes van Poot een vogeltuin in te richten ‘in den geest van dien van Jac. P. Thijsse te Bloemendaal’. Dit gebiedje wilde men geschikt maken om als veilige broedplaats voor vogels te dienen, want ook 100 jaar geleden was men zich bewust van het teruglopen van de vogelstand in de drukke stad. De gemeente Den Haag was bereid hiervoor 500 gulden ter beschikking te stellen, omdat het behoud van de eendenkooi en Wapendal samen een besparing van 50.000 gulden had opgeleverd!

De reden van bestaan van de AVN was de wens van de gemeente geweest om één overlegorgaan van gebundelde natuurverenigingen als gesprekspartner te hebben. Voor die verenigingen was een rechtstreeks contact met de directeur van de Plantsoenendienst Simon Doorenbos nuttig om op de hoogte te blijven en invloed uit te kunnen oefenen ‘om kleine verstoringen door de stadsplanning te voorkomen.’ Van haar kant zag de AVN het als haar taak een ‘nauwkeurige studie’ te verrichten, bijvoorbeeld in het geval van Ockenburgh:

‘ten einde aan de autoriteiten een goed advies te kunnen

geven, welke gedeelten van deze terreinen uit een oogpunt van natuurschoon het meest in aanmerking komen om beschermd te worden, en welke aan de jeugd als speelterreinen kunnen worden toegewezen of als wandelpark behouden dienen te worden’. Met als toevoeging, dat voor het wandelpark ‘uitsluitend aan leden van onze vereniging toegangskaarten worden verstrekt.’ Deze driedeling is een terugkerend patroon in de bespreking van acties van de AVN: de ‘monumentgedachte’, het gedeeltelijk toegankelijk maken van het gebied voor de rustige wandelaar en de ruimer opgevatte recreatie van vooral de jongeren. Schierbeek ging zelfs zo ver dat hij rekening hield met de ‘proppeschietende jeugd’ die zich kon bedienen van de besjes van de vlierstruik.

Het recreatieargument speelde ook een rol in een wat verrassende actie, eveneens al in 1926, tegen de dreigende demping van de Reeuwijkse Plassen. Het begrip ‘en omstreken’ werd hier wel behoorlijk opgerekt. Schierbeek benadrukte herhaalde malen de mogelijkheid voor de Haagse bevolking om aldaar te recreëren, zeker gezien de opmars van de auto. Al zal ook het voorbeeld van het Naardermeer als eerste Nederlandse natuurmonument hebben meegespeeld. Ook deze actie had succes en vervolgens propageerde Schierbeek een microbiologisch onderzoek, waarbij geconstateerd werd dat de verschillende plassen een ander klimaat voor micro-organismen hadden.

Twee jonge buizerds op een ruïne in de Vogeltuin. Foto: Hetty Mos

Eendenkooi in het Zuiderpark in 1930. Bron: Haags Gemeentearchief

Het Westduinpark 1900-1940

Sander Wennekers. Uit: 'Honderd jaar natuurlobby'

De drieënhalve kilometer lange en inclusief de Bosjes van Poot circa 235 hectare grote duinstrook tussen Kijkduin en Scheveningen staat bekend als Westduinen of Westduinpark. Dit duingebied heeft een wisselende breedte tussen 400 en 800 meter en wordt sinds ongeveer een eeuw onderbroken door de Nieboerweg en de wijk Duindorp.

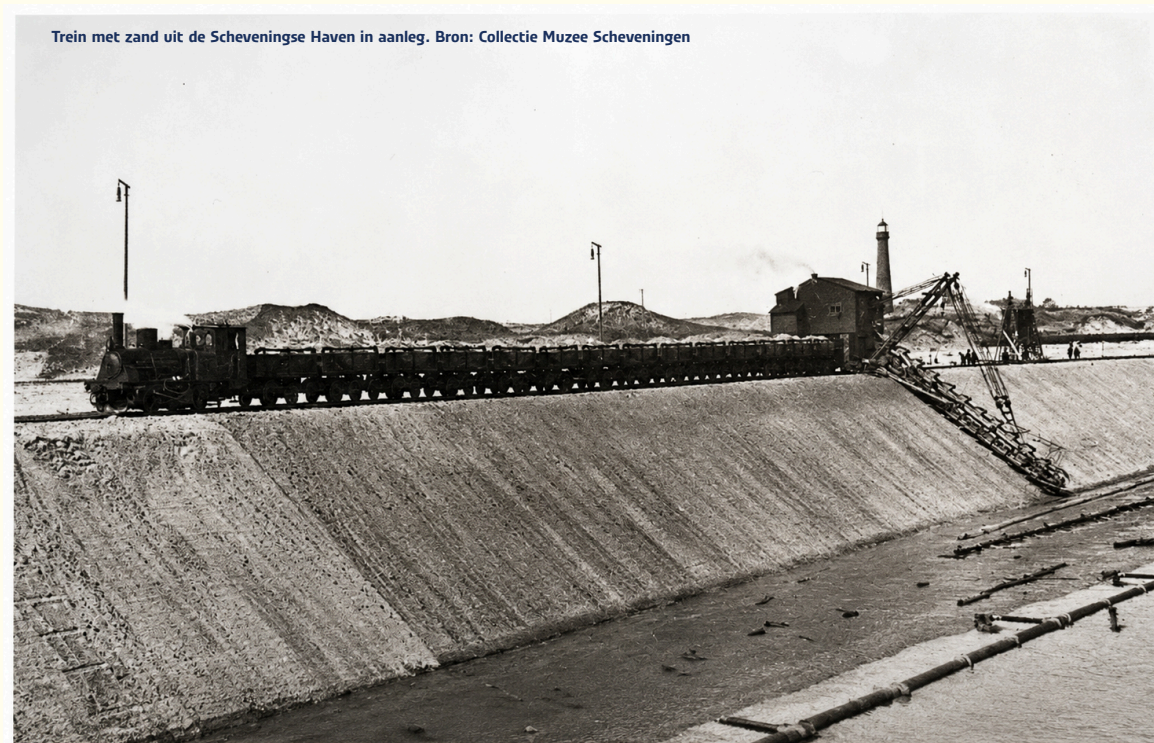
Het gebied is een resterend onderdeel van de jonge duinen die na het jaar 1000 langs grote delen van de kust zijn ontstaan uit opgestoven zand van oudere, meer zeewaarts gelegen duinen. Die waren na het begin van de jaartelling door meerdere oorzaken geleidelijk verzwolgen door de zee, waarna veel afgeslagen zand door de wind meer landinwaarts werd gedeponeerd. De resterende oude duinen, waarop Den Haag, Rijswijk, Veur en Voorburg zijn ontstaan, liggen in de vorm van een aantal parallel verlopende strandwallen meer landinwaarts. Daartussen liggen laaggelegen en vaak venige strandvlaktes.

De jonge duinen bij Den Haag kenden aanvankelijk een enorme natuurlijke dynamiek, waarbij hoge toppen en tussenliggende, deels natte duinvalleien ontstonden. Ook de vegetatieontwikkeling was zeer dynamisch. Daarnaast was er in de vroeger als de 'wilder-nisse' bekend staande duinen in toenemende mate sprake van menselijk ingrijpen in de vorm van jacht, houtkap, afgravingen, beweiding, akkerbouw en later helmbepplanting tegen verstuiving, drinkwaterwinning (in Solleveld en in de Oostduinen) en ten slotte bebouwing. Het utilitaire gebruik van de Westduinen heeft zijn sporen ontegenzeggelijk nagelaten. Sinds 1900 zijn er door menselijk ingrijpen ook grote verschillen ontstaan tussen het noordoostelijke en het zuidwestelijke deel van het Westduinpark.

Een belangrijke ingreep vond namelijk plaats als gevolg van de Scheveningse havenaanleg tussen 1900 en 1904, waarbij noordelijk van het Verversingskanaal een bassin van circa 400 bij 120 meter duinlandschap werd uitgegraven. Met deze enorme hoeveel-

heid zand werd vervolgens een groot rechthoekig gebied in de noordelijke helft van de Westduinen opgehoogd en geëgaliseerd (zie de foto van afvoer van zand per trein vanuit de haven in aanleg). Hierbij werden alle duinvalleien en poelen in dit deel volgestort. Op dit rechthoekige plateau, ook wel 'Hoogvlakte' genoemd, dat op Topotijdreis duidelijk is te zien, werd later een bos aangelegd. Sindsdien heeft het noordelijk deel van het Westduinpark een geheel ander karakter dan het zuidelijk deel. Als je vanuit de Fuutlaan de duinen een paar honderd meter bent ingelopen, kun je aan weerszijden van het pad het grote verschil tussen de twee delen duidelijk zien.

Rond 1900 begon Scheveningen zich te ontwikkelen als badplaats. Wandelaars uit de stad zochten naast het strand de aangrenzende duinen op. Zo werd in de eerste twee decennia van de 20e eeuw ook het Westduinpark steeds vaker bezocht, mede doordat de bevolking van Den Haag snel groeide en de stad zich westwaarts uitbreidde. De AVN-uitgave 'Groen en bloemen in Den Haag' (1936) stelt in het hoofdstuk 'Het Westduinpark' dat in 1920 de recreatieve druk al zo groot was dat duinvegetatie ernstig was beschadigd. Ook was sprake van toenemende zandverstuivingen. In 1925 werd daarom besloten de Westduinen, met uitzondering van de paden, met een afrastering af te sluiten voor het publiek en te beplanten. Tussen 1915 en 1930 werd bovendien een forse hap uit de naast het Verversingskanaal gelegen duinen genomen voor de aanleg van de wijk Duindorp. In de duinen tussen Duindorp en voormalige boerderij Houtrust werd bos ge-

Trein met zand uit de Scheveningse Haven in aanleg. Bron: Collectie Muzee Scheveningen

plant, om verdere verstuiving tegen te gaan en ten behoeve van dagrecreatie.

Vanaf 1929 werd in het gehele Westduinpark de padenstructuur aangepast, werden paden verhard en werd 'stadsvuil' ter bemesting in de duinen uitgestort en deels onder het zand gewerkt. Ook werd veel jong plantsoen uitgezet. Als beplanting fungeerden onder meer dennen, abelen, ratelpopulieren, wilgen, gaspeldoorn, egelantier, duinroos, duindoorn, maar ook exoten als Japanse rimpelroos. Ook werden kruiden die in de duinen thuishoren, zoals ossentong, zeedistel, slangenkruid en zeepkruid uitgezaaid.

Tijdens de jaren dertig werd in de zuidelijke Westduinen door 'steuntrekkenden' een groot ven gegraven, dat nu bekend staat als het door bomen, struweel en lage duinvegetatie omzoomde duinmeertje langs de Laan van Poot. Ook werden enkele speelweides aangelegd. Bij de meer richting Kijkduin gelegen Natte Pan bleven op verzoek van de Nederlandse Natuurhistorische Vereniging oude zandpaadjes behouden.

Abraham Schierbeek (1887-1974)

Medeoprichter en eerste voorzitter van de AVN

Liesbeth van Kuijk. Uit: 'Honderd jaar natuurlobby'

Als leerling van de Fröbelschool in Leeuwarden kon Abraham Schierbeek precies uitleggen hoe de bloem van de clivia samengesteld was. Hij wist al op de lagere school dat hij plant- en dierkunde wilde studeren. Voor die studie moest je naar het gymnasium. Niet alle vakken konden Abraham boeien, maar hij werkte er hard aan de uitbreiding van zijn natuurkennis. Op veertienjarige leeftijd las hij De Levende Natuur, getuige een ingezonden brief.

Hij las in het werk van Antoni van Leeuwenhoek en verzamelde planten voor zijn herbarium. Toen hij in de vijfde klas zat, werd hij zelfs medeoprichter en secretaris van de Leeuwarder afdeling van de Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (NNV) die landelijk in 1901 was opgericht.

Hij studeerde plant- en dierkunde aan de universiteit

van Groningen en promoveerde daar in 1917 cum laude. Tijdens zijn studie was hij al gaan lesgeven, eerst in Deventer en Groningen, in 1912 in Den Haag. Hij werkte op een gegeven moment aan 6 scholen in Den Haag en omstreken, onder andere aan de Openbare HBS aan de Stadhouderslaan en vanaf 1940 aan het Gymnasium Haganum. Zijn enthousiasme voor alles wat natuur was wist hij ook bij zijn leerlingen, zoals Niko Tinbergen en André van der Laan, op te wekken. De latere Nobelprijswinnaar Tinbergen herinnerde zich dat hij 'rusteloos op school' was en zich 'als een fanatieke natuurtiener' aansloot bij de E. Heimansschool-natuurclub van Schierbeek. Ook bewaarde hij 'goede herinneringen aan de 'speelkwartiertjes' die we in zijn leslokaal doorgebracht hebben met het voeren van de zeegrondeeltjes die we uit de Scheveningse Binnenhaven opgevist hadden'. In een boekje hield Schierbeek bij welke van zijn leerlingen later biologie gingen studeren: hij noteerde er 68!

Als biohistoricus kreeg Schierbeek internationale bekendheid door zijn werk als initiator en later als hoofdredacteur van 'Alle de Brieven' van Antoni van Leeuwenhoek en door zijn studie over Jan Swammerdam. Hij was geïnteresseerd in de ontwikkeling van de natuur door de tijden heen en ook in hoe mensen in het verleden tegenover die natuur stonden. Hij hield zich onder andere bezig met de discussie over het verschil tussen natuurlandschap en cultuurlandschap. In Nederland is bijna overal het landschap 'sterk beïnvloed door de mens'. Volgens Schierbeek is het natuurschoon 'bijna geheel verdwenen'. 'Landschapsschoon' is er daarentegen nog wel en moet zoveel mogelijk ecologisch onderzocht worden, zoals in het uitgebreide onderzoek naar het ecosysteem in Meijendel, waar-

aan hij leiding gaf. Welke flora en fauna horen thuis in de duinen? En welke invloed hebben bijvoorbeeld waterstand en wind daarop? Vanuit deze gedachtegang heeft Schierbeek een duidelijk stempel gedrukt op de Haagse afdeling van de NNV, vanaf 1921 als voorzitter, en vanaf 1926 op de AVN, waarvan hij ook van het begin af aan voorzitter was tot 1948 (daarna erevoorzitter tot zijn overlijden). Het nadenken over het wezen van natuur en hoe deze te beschermen vindt nog steeds plaats binnen de AVN. Actie wordt altijd voorafgegaan door uitgebreid onderzoek naar het gebied in kwestie en van daaruit ontwikkelt men een visie om de gemeente zo goed mogelijk te adviseren en zo nodig om actie te voeren.

Hoewel Schierbeek in 1927 privatdocent werd aan de Universiteit van Leiden, werd zijn vak 'biohistorie' geen aparte studierichting, waardoor hij geen vaste aanstelling als hoogleraar kreeg. Hij publiceerde wel vele boeken, brochures en artikelen, waardoor hij een grote bijdrage leverde aan de kennis en belangstelling voor de natuur, die hem zo dierbaar was.

Realist die hij was, dacht hij ook altijd aan de recreatieve functies van de natuur, bijvoorbeeld door voor te stellen duingebieden voor een deel open te houden voor de wandelaar of door al in 1926 actie te voeren tegen het dempen van de Reeuwijkse Plassen om die te behouden voor de recreatie. Later komt hij daar vaker op terug, als de auto meer mogelijkheden biedt om erop uit te gaan. De jeugd, die hij zo goed kende uit zijn onderwijspraktijk, werd ook altijd meegenomen in zijn overwegingen. Schierbeek stoorde zich aan de vernielzucht van de jeugd in de duinen, maar hoopte door voorzieningen als sport en volkstuinten bij hen meer gevoel voor de natuur te kweken. Mooi was zijn initiatief om leerlingen van HBS en Gymnasium mee te laten werken bij het opzetten van de Vogeltuin, alsook aan het onderzoek in Meijendel. Wie meer kennis heeft van de natuur, zal er meer van genieten en de natuur beter willen beschermen, was zijn credo.

'Ik ga zelf prettiger aan het werk als ik langs bloeiende bloemen heb gewandeld of gefietst, als ik vogels hoor zingen... en ik denk altijd dat vele anderen net zo denken. De Natuur gaf mij veel troost en sterkte.'

Hier klinkt ook de omstandigheid in door dat Schierbeek in 1924 polio opliep en daar lichamelijk zwaar onder te lijden heeft gehad. Het is verbazingwekkend hoeveel activiteiten hij daarna nog wist te ontplooiën; helaas minder veldwerk. In zijn stijl van schrijven herkent men de leraar die zijn leerlingen of toehoorders mee wil nemen: 'Laten we samen maar eens op stap gaan', gevolgd door beschrijvingen van wandelingen door Den Haag.

Het lijkt wel of hij ieder groen plekje of zelfs boom in Den Haag kent. Als hij de moerascypres beschrijft, weet de lezer ook waar hij deze moet zoeken: ...'bij de vijver in Zorgvliet (bij de laag geplaatste bank), op de Hoge Wal, vlak bij het Noordeinde, op de Laan van Meerdervoort, in de tuin tegenover de Piet Heinstraat, op het Koningsplein'. Hij werkte mee aan verschillende publicaties van de AVN, zoals 'Onze Duinen', 'Wandeltochten in en om 's-Gravenhage' en 'De Haagsche Vogeltuin' (in de Bosjes van Poot). Ook inventariseerde hij de schade aan het groen van de stad die door de Tweede Wereldoorlog was veroorzaakt in 'Den Haag 1945'. En passant beschrijft hij hoe hij door de Duitsers aan het lijntje te houden op het laatst van de oorlog wist te voorkomen dat het Zuiderpark tot een die-rentuin gemaakt zou worden.

Schierbeek was zeer actief in vele natuur- en wetenschappelijke organisaties. Hij combineerde zijn (ere-) voorzitterschap van de AVN met lidmaatschappen van andere groenverenigingen, en wetenschappelijke gezelschappen. Zo was hij bijvoorbeeld 25 jaar lang voorzitter van het Haagse Diligentia, waar hij ook zelf vaak voordrachten hield. Het gezelschap beloonde hem met een borstbeeld.

De gemeente Den Haag eerde de beschermmer en onderzoeker van Meijendel door in 1965 de Schierbeekprijs in te stellen voor personen die zich bijzonder verdienstelijk hebben gemaakt voor dit gebied. Zeer zeker was Schierbeek blij met het verbinden van zijn naam aan zijn geliefde vogeltuin, één van de eerste initiatieven van de AVN: de 'Abraham Schierbeek Vogeltuin' in de Bosjes van Poot.

Met dank aan kleindochter Louise Weltevrede-Schierbeek voor aanvullende gegevens.

Het behoud van het Hubertusduin

Je moet je goed oriënteren

Uit: ‘Honderd jaar natuurlobby’

De Hubertustunnel, onderdeel van de verbinding tussen de A4 en Scheveningen (Noordelijke Randweg Haagse Regio), is in oktober 2008 officieel geopend. Met de aanleg van deze tunnel wilde de gemeente Den Haag de verkeersdrukke over de Waalsdorperweg en Utrechtsebaan verminderen en daarmee de leefomgeving en de luchtkwaliteit verbeteren.

Aanvankelijk wilde de gemeente het Hubertusduin afgraven om een bak voor de tunnel aan te brengen. Joost Gieskes was indertijd bestuurslid van de wijkvereniging Benoordenhout en was actief portefeuillehouder Groen.

Gieskes: ‘Toen we hoorden over de plannen, ben ik me onmiddellijk gaan oriënteren. Zo ben ik terechtgekomen bij het Koninklijk Instituut van Ingenieurs (KIVI) op de Koninginnegracht. Daar vond ik het boek ‘Boren van tunnels voor rail- en wegverbindingen’ (1993) en heb dat voor 50 gulden gekocht. Daarin stond bruikbare informatie over de in Nederland toen nog niet eerder toegepaste boortechniek en de kosten die daarmee gemoeid zijn. Ik heb dat boek goed gelezen en heb, gewapend met deze kennis, ingesproken bij de gemeenteraad. Mijn betoog was dat het afgraven van het Hubertusduin desastreus zou zijn voor het duinbos. In het park is er namelijk sprake van een

gelaagdheid van de bodem waardoor regenwater op hogere niveaus blijft hangen. Bij afgraving zou die gelaagdheid doorbroken worden en zou van herstel geen sprake kunnen zijn. De nieuwe boortechniek zou dus veel natuurschade kunnen voorkomen.

Ik herinner me dat er toen bij de betrokken ambtenaren niet de benodigde deskundigheid aanwezig was. Dat was wel een eyeopener voor mij. Het duurde even voordat er bij de gemeente een ambtenaar gevonden was die wel kennis van zaken had.

Een extra meevaller was dat de gemeente het tracé van de tunnel later nog heeft verlengd. Door die beslissing is het Hubertusduin integraal intact gebleven.’

De Hubertustunnel begint op het terrein van de voormalige Kleine Alexanderkazerne en komt uit aan de rand van het Hubertusduin en het tracé gaat rakelings langs een woonwijk. De werkzaamheden zouden daarom ook tot veel overlast voor de bewoners leiden. Het was de eerste keer dat er een geboorde tunnel in stedelijk gebied onder bebouwing werd aangelegd en het was een primeur voor Nederland. Later is deze boortechniek ook toegepast bij de Noord-Zuidlijn van de metro in Amsterdam.

Gieskes: ‘In mijn beroepsleven was ik gewend om zaken doelmatig en systematisch aan te pakken. Het is van belang dat je begint met je goed te oriënteren. Belangenorganisaties, zoals wijkverenigingen en de AVN, moeten de beslissers danig op de huid zitten. Gelukkig doen we dat ook. En in het geval van de Hubertustunnel heeft de gemeente Den Haag naar ons geluisterd.’ Het is een goed voorbeeld van participatie.

Eerste uitbreiding Madurodam

Liesbeth van Kuijk. Uit: ‘Honderd jaar natuurlobby’

Anders dan het veel oudere Haagse Bos moeten de Scheveningse Bosjes een toezegging van ‘eeuwig behoud’ ontberen. Zij moesten, net bekomen van de oorlog, de bouw van Madurodam (1952), de aanleg van de Teldersweg (1953) en andere bouwprojecten in hun midden tolereren.

Maar de Bosjes kregen te maken met grotere gevaren. Ook in 1953 circuleerde een plan voor een ‘vermaakcentrum’ met onder andere een lunapark, Eiffeltoren, een Deens restaurant en een openluchttheater op een plankier over de Waterpartij: een Haagse Efteling wellicht? En in 1980 was er sprake van een sportpaleis met een 40 meter hoge skipiste bij De Bataaf. Al deze particuliere initiatieven werden door de gemeente afgewezen.

Door de wilde plannen werd de roep om bescherming steeds dringender. In de jaren tachtig werd een eerste poging gedaan het groengebied een beschermd status te bezorgen. De Wijkvereniging Van Stolkpark vroeg om een bestemmingsplan om de Bosjes te beschermen en maakte zelf alvast een ontwerp, dat in 1985 werd aangeboden.

De plannen voor uitbreiding van Madurodam in 1991 brachten het bestemmingsplan in een stroomversnelling. Madurodam wilde in de Scheveningse Bosjes 25.000 m² bomen kappen. Dit plan riep een storm van protest op. De Wijkvereniging Van Stolkpark met haar deftige heren kreeg bijval van de Gezamenlijke Scheveningse Bewoners Organisaties (GSBO) in de persoon van mevrouw Van der Toorn in vol Schevenings ornaat

met een spandoek ‘Kappen met kappen’; zij had die bomen als schoolkind na de oorlog eigenhandig geplant. De Archipelbuurt was ook van de partij en natuurlijk de AVN. Marc Chavannes schreef in NRC-Handelsblad over de ‘grootheidswaan van de miniatuurstad’. Zelfs Koot en Bie bemoeiden zich er mee.

Drie architecten werd gevraagd een nieuw plan voor de uitbreiding te ontwerpen. Uiteindelijk werd de Haringkade versmald tot een fietspad en het benzinstation op het voorplein verdween. En er is 4200 m² aan bomen gekapt. De omvang van Madurodam en de Scheveningse Bosjes werd in 1993 vastgelegd in een bestemmingsplan van de gemeente en dat zou afdoende moeten zijn. Eigenlijk is nog het meest bijzondere van deze hele episode dat enige tijd na de goede afloop bestuursleden van de wijkvereniging door Madurodam werden uitgenodigd, om ze te bedanken dat door hun toedoen het oorspronkelijke plan niet doorging. Maar het gebied van de Scheveningse Bosjes blijft een inspiratiebron voor creatieve geesten. En keer op keer blijken de omwonenden hier geen behoefte aan te hebben: het gebied is mooi zoals het is. De AVN blijft alert.

Met dank aan de onlangs overleden Anneke Landheer-Roelants voor de informatie.

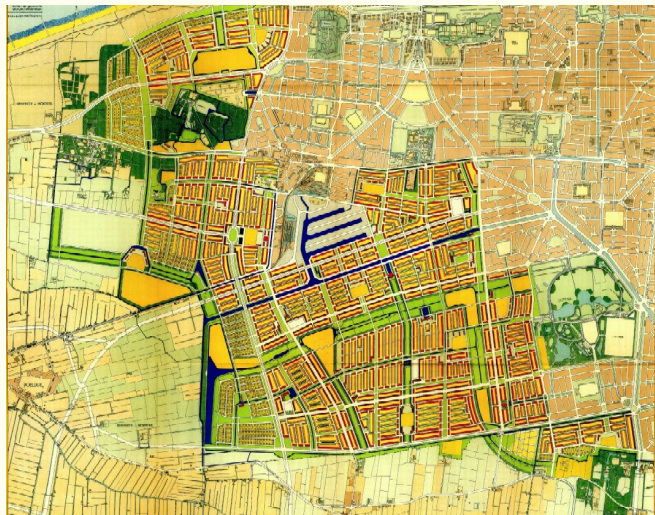
Boren van de Hubertustunnel.

Veranderende visie: 1926 tot heden in Den Haag Zuidwest

Arnim van Oorschot

Wat een eeuw geleden begon met aandacht voor natuurschoon, verschoof naar het belang van groen voor recreatie en ontwikkelde zich tot een brede waardering van de ecologische betekenis van de stadsnatuur. Den Haag Zuidwest laat deze ontwikkeling dankzij zijn groen-blauwe structuur op een bijzondere manier zien. Wellicht is dit deel van de stad te beschouwen als een vroege voorloper op weg naar een ecologisch en natuurinclusief

Uitbreidingsplan Escamppolder in 1935. Bron: Nota Den Haag 1936

stadsgebied.

Aan het begin van de twintigste eeuw heerste woning-

nood in Den Haag. De toestroom van arbeiders leidde tot dichtbevolkte wijken met weinig ruimte voor groen, frisse lucht en zonlicht. De Woningwet van 1901 moest een einde maken aan deze slechte en ongezonde woonomstandigheden. In 1909 kreeg architect H.P. Berlage de opdracht het Algemeen Uitbreidingsplan voor de stad te maken. In 1935 volgde het ambitieuze uitbreidingsplan Escamppolder-Madepolder Ockenburgh van stedenbouwkundige Willem Dudok, aangesteld als stadsbouwmeester.

Licht, lucht en groene ruimte

Om mensen uit de sloppenwijken waar gebrek was aan groen en zonlicht op te vangen ontwierp Dudok in 1935 een nieuwe woonomgeving, gericht op het wonen in het groen: stroken en hoogbouw in uitgestrekte groenzones naar de principes van de CIAM (Congrès Internationaux d'Architecture Moderne). Deze groene ruimte werd gevonden in de Escamppolder, een agrarisch gebied met een beperkt aantal veeteeltbedrijven.

Helaas kon van Dudoks plannen in de periode 1935-1940 alleen het eerste deel van de wijk Moerwijk uitgevoerd worden. Pas in 1949 kon de draad weer worden opgepakt met het "Structuurplan Groot 's-Gravenhage". Kenmerkend voor de verkavelingsopzet van Dudok was een rechthoekig stratenpatroon en de toepassing van evenwijdige, langgerekte bouwstroken temidden van openbaar toegankelijke, groene binnenterreinen. De groenaanleg, niet het weggennetwerk, werd de basis van de wijk. De vrijstaande hoogbouw in het groen werd gezien als een manier om licht, lucht, en groene ruimte te verenigen met een hoge dichtheid. Ook maakten standaardisatie van woningtypes en prefabricatie rationeel bouwen mogelijk.

Zo ontstonden in de Escamppolder de wijken Moerwijk, Morgenstond, Bouwlust en Vrederust. Die samen Den Haag Zuidwest vormen. Hier zijn in de jaren vijftig en zestig naar schatting rond de 30.000 nieuwe woningen met daartussen veel groen gebouwd.

Natuurschoon

In de wijken Escamppolder en Madepolder kwam zeker natuur van waarde voor. Zo waren er slootvegetaties met riet, lisdodde, dotterbloem en watermunt en kwamen er in de begintijd nog veel weidevogels voor. Maar tot laat in de 20e eeuw werden natuurwaarden in veenweiden als deze nog niet als uitzonderlijk beschouwd. De natuurbescherming concentreerde zich in de eerste helft van de 20e eeuw op natuurschoon. De AVN was toen vooral bezig met het behoud van de oude landgoederen en de duingebieden. De enige natuurwaarde die in 1926 in de Escamppolder aandacht kreeg was de Eendenkooi in het Zuiderpark.

Van recreatieve naar ecologische verbinding

De verkavelingsopzet die Dudok introduceerde was nieuw in Den Haag. Strokenbouw omgeven door openbaar toegankelijke, groene binnenterreinen zou bepalend worden voor de wederopbouwjaren. Dudok maakt daarbij een scherp onderscheid tussen natuurschoon in bos en duin en recreatief stadsgroen.

Op de kaart van het toenmalige structuurplan staat de bestemming van de grond aangegeven. De groenstructuur was niet alleen bedoeld als ruimte om te verblijven en te recreëren maar heeft ook een belangrijke verbindende functie in het stadsontwerp. Op stadsniveau werden belangrijke parken verbonden met het omliggende landschap door brede groene zones, waarin ruimte was voor openbare en recreatieve functies. Dudok sprak in dit verband over een "systematische dooradering van de stenen stad met de groene recreatiegebieden". Zijn denken over de stedelijke vorm kreeg in de Escamppolder vorm. Zo kwam de recreant via groene corridors de stad uit.

Pas in 1990 ontstond op landelijk niveau aandacht voor een samenhangend netwerk van natuurgebieden, gericht op behoud en versterking van de biodiversiteit. Dit ge-

dachtegoed kreeg vorm in de Ecologische Hoofdstructuur.

Ook in Den Haag groeide het besef dat groene verbindingen meer konden betekenen dan alleen ruimte bieden aan recreatie. Een AVN-studie uit 1996 pleitte voor verbindingzones met hoge natuurwaarden. In deze zones moest ruimte zijn voor inheemse planten, insecten en een grote variëteit aan boom- en vogelsoorten. Ook zoogdieren als eekhoorn en egel zouden zich door de zone moeten kunnen verplaatsen.

Uiteindelijk leidde deze gedachtegang tot de Ecologische Hoofdstructuur in Den Haag. Stadsdeel Escamp wordt inmiddels doorsneden met ecologische verbindingzones, waaronder de Melis Stokelaan en de Erasmuszone.

Egel als icoonsoort

De AVN bepleit een stad waarin de natuur kan binnendringen. Den Haag Zuidwest leent zich er zeker voor. Het is precies de hier voorhanden groen-blauwe structuur die nu contact met de natuur kan verenigen met een verdichtingsopgave. De gemeente heeft de egel als icoonsoort voor Zuidwest op voordracht van de AVN geaccepteerd.

Als diens leefgebied op orde is dan gaat het er goed met de natuur. Handhaaf daarom de bestaande groen- blauwe structuur met de volwassen bomen daarin en kies ze als basis voor de inrichting van de toekomst, óók in de Drevenduurt waar deze op de schop dreigt te gaan! De AVN is erover in gesprek met de gemeente.

Hengelolaan 1961. Bron: DSO / Haags gemeentearchief

Fotowedstrijd

Elsje Drewes
De Japanse tuin op Landgoed Clingendael

Mirjam Post
Nieuwe Driemanspolder

Jos Burksen
Heemtuin Pluk in Loosduinen

Gert Evers
Monumentale beuk Meijndel

Bij gelegenheid van onze honderdste verjaardag vroegen we het aan u: breng een fotografische ode aan natuur, groen en bomen in Den Haag en omgeving. Een deskundige jury is nog naar de inzendingen aan het kijken en selecteert 13 foto's. De winnaars worden bekend gemaakt tijdens de jubileumreceptie op 26 september en komen op een fraaie wandkalender 2027.

Op deze pagina's alvast een selectie uit de inzendingen. U kunt er niet uit afleiden of ze zijn uitverkoren voor de kalender. Geniet ervan en kom vooral naar de eeuwfeestreceptie als u de uitslag wilt bewonderen.

Rob Visser
Meijndel vanaf complex 's-Gravenduyn

Micky Bish
IJsvogel in Clingendael

Marcel Batist
Jonge duinen Zandmotor Monster

Margo van Kuppevelt
Op weg naar de sportschool door Madestein

Evenement 22 november

Jan van den Ende, markante man, bevlogen natuurfilmmaker

Dick Ooms

Ter gelegenheid van ons honderdjarig bestaan organiseert de AVN een filmmiddag op 22 november. Centraal staan daarbij de natuurfilms die Jan van den Ende (1922 - 2008) met zijn partner Monique van den Broek maakte tussen 1978 en 2008. Die films werden soms gemaakt in opdracht van de AVN, maar ook voor andere organisaties: de Haagse Vogelbescherming, het toenmalige Duinwaterbedrijf, nu Dunea, en IVN.

Meermalen werd de première van zo'n film in het Museum vertoond en die trok dan veel AVN-leden, op de 'Museondagen'. Jan was in die tijd ook vice-voorzitter van de AVN. De AVN en film, dat was jarenlang een logische combinatie. Dus mooi om daar tijdens ons eeuwfeest nog eens bij stil te staan, met een leuke filmmiddag. We vertonen natuurlijk films van Jan en Monique, maar ook een recente Nederlandse natuurfilm, en een

voorproefje van een film die nog in de maak is: "Den Haag - Groene Stad Achter De Duinen". De AVN is mede sponsor van die film, en de filmmaker wil ons er iets over komen vertellen.

Ook Monique van den Broek zal aanwezig zijn en ons wat vertellen over het maken van natuurfilms met Jan. Een uniek kijkje achter de schermen dus.

Jan heeft altijd in Den Haag gewoond. Hij was vanaf zijn jeugd een groot natuurliefhebber en zwierf toen al met vrienden vaak door Meijendel. De onderwerpen van zijn films sluiten aan bij waar de AVN ook nu nog nauw bij is betrokken: landgoed Clingendael, de natuur rond Den Haag, het unieke duinlandschap van Meijendel en Solleveld, de Hollandse polders.

Jan werd zo een bekende Haagse cineast en kreeg in Nederland en daarbuiten brede erkenning en waardering voor zijn werk. In 2002 kregen Jan en Monique door toenmalig burgemeester Deetman de Dr. Abraham Schierbeekprijs met erepenning uitgereikt, als erkenning voor wat ze met hun films hebben betekend voor het duingebied Meijendel. De prijs is in 1965 ingesteld voor personen die zich bijzonder verdienstelijk hebben gemaakt voor Meijendel, op voordracht van het Meijendel Comité. En wie heeft dat Comité in 1922 ingesteld? Dat was Abraham Schierbeek zelf, een van de oprichters van de AVN in 1926. Daarmee was na tachtig jaar de cirkel rond.

Jan was een begenadigd verteller. Sommige verhalen die hij twintig jaar geleden vertelde blijven nu nog woordelijk in herinnering. Dat kon dan over de oorlog gaan, hoe hij wegdook in een portiek toen een Engelse Spitfire schietend door de straten van Den Haag vloog. Of toen hij in een concentratiekamp in Duitsland zat - Jan zat in het verzet, werd opgepakt -, de Duitsers weg

waren en ze niet wisten of ze nu bevrijd waren of niet ... doodstil was het, iedereen bang ... en toen begon er ineens een merel te zingen. Kort daarna kwamen de Russen het kamp binnen. Jans levensverhaal leest als een spannend jongensboek.

In het huis van Jans partner Monique, waar ze met hem heeft gewoond, ademt alles nog Jan van den Ende. Ze toont de postergrote oorkonde van de Schierbeekprijs, met een foto van de glunderende burgemeester Deetman die hem uitreikt, en het doosje met de erepenning.

Overal staan en hangen attributen waar Jan en Monique mee hebben gewerkt: celluloid, grote spoelen en een zware grote camera. Er mocht absoluut geen licht bij de films komen, ze moesten eerst ontwikkeld worden, net als vroeger de fotorolletjes. 'Als er een nieuwe film moest worden geladen gebeurde dat in een donkere zak, met twee handen op de tast, dat deed Jan zelf' vertelt Monique. 'Het monteren van de film was heel fysiek werk, je moest kijken naar de beeldjes, seconde voor seconde, knippen en plakken, we waren maanden bezig'. Ze laat de montagetafel zien. 'Als zo'n film eindelijk klaar was, dan was er eerst

maar één exemplaar, waar je dus heel zuinig op moest zijn. De rollen zaten in grote blikken of dozen' - ze wijst er een aan in de hoek. 'Als je die film op een festival in het buitenland wilde laten vertonen dan werd die met diplomatieke post, door iemand van Buitenlandse Zaken meegenomen, het vliegtuig in. Jan en Monique hebben heel wat afgereisd met hun films, die internationaal veel waardering kregen.

Op de Museondag in 2002 ging de film 'Ooievaars natuurlijk' in première. Jan vertelde het publiek voor de

vertoning enthousiast hoe het was gegaan. De indrukwekkende, grote wolken ooievaars die de Middellandse Zee overstaken vanaf Gibraltar, steeds kwamen er meer bij, wachtend op het moment dat de wind goed was en ze de oversteek naar Afrika durfden te maken. Monique vertelt hoe moeilijk het was om steeds op de goede plaats te zijn op het goede moment: 'steeds hoorden we: 'je had hier gisteren moeten zijn ...' en dan kwam er een fantastisch verhaal over wat we hadden gemist'. Natuurfilmen is dus ook heel lang wachten en geluk hebben.

Op 22 november kunnen AVN-leden voor vijf euro drie uur genieten van natuurfilms met toelichtingen door de makers. We zien van Jan en Monique de films 'Den Haag Natuurlijk' en 'Clingendael', met toelichting door Monique. Na de pauze met gratis consumptie - we zijn tenslotte jarig - krijgen we een voorproefje van de nieuwe film 'Groene Stad Achter De Duinen'. Filmmaker en cameraman Robert Hughan geeft een toelichting. Daarna kunnen we genieten van de bioscoopversie van de eerste Nederlandse onderwater-documentaire van zijn hand: 'Veel Gezichten van de Zevenhuizer Plas'. Zie ook de aankondiging op pagina 21.

Evenement 25 september

Een symposium over biodiversiteit in de stad

Madelein Vreeken

Er zijn meerdere redenen waarom de AVN juist dit thema heeft gekozen voor haar eeuwfeestsymposium. De AVN maakt zich zorgen over het verlies aan biodiversiteit. Natuurgebieden staan onder druk, ook in onze omgeving. Maar hoe staat het met de stad?

Het stedelijke milieu verschilt sterk van de omgeving buiten. Er zijn onderzoeken die aantonen dat de biodiversiteit van het boerenland sneller verslechtert dan van de stad, en ook dat sommige dieren, die in de na-

tuur steeds zeldzamer zijn geworden, in de stad een vluchtplaats, een refugium hebben gevonden. Hoe komt dat? Hoe moeten we daar naar kijken, hoe moeten we dat waarderen? En wat betekent biodiversiteit eigenlijk voor ons? Vragen waar het symposium op in zal gaan.

“Ecologie gaat over het huishouden - dus de economie - van de natuur. Dit oude familiebedrijf, waarin wij slechts de jongste bedienden zijn, heeft met meer dan 3,5 miljard jaar aan ‘Onderzoek & Ontwikkeling’ aardig wat kennis en innovaties opgeleverd. De natuur heeft bijvoorbeeld een economie die gebaseerd is op samenhang en wisselwerking tussen sectoren: zij verbindt in plaats dat zij verkokert. In de natuur bestaat geen afval of verspilling. De natuur heeft geen energietekort. En heel belangrijk: de natuur genereert en gebruikt diversiteit in plaats van eenvormigheid.

Hoe ze dat doet en waarom dat zo succesvol is, is geen geheim maar is ecologisch inzicht. Onze eigen economie daarentegen is destructief en eist haar tol: materiaalschaarste, klimaatcrisis en verlies van biodiversiteit. Moeder Natuur wordt daarom steeds meer gezien als inspirator, adviseur en referentiepunt voor onze nieuwe duurzame economie. De enige mogelijke weg naar duurzame ontwikkeling is er een van symbiose tussen ecologie en economie, waarbij we ecologische principes vertalen naar de menselijke praktijk. Met natuurinclusiviteit als leidend principe in alle sectoren. Een uitdaging voor wetenschap, bedrijfsleven, overheden en eigenlijk iedereen. En een vereiste als we deze planeet leefbaar willen houden voor alle organismen, inclusief de meest invasieve soort ooit, genaamd *Homo sapiens*.”

Lezing Prof. dr. Louise E.M. Vet

Dat is wat biodiversiteit voor Prof. dr. Louise E.M.

Vet betekent. Voor haar is het dus veel meer dan alleen een insectenhotel ophangen: het is een kijk op de wereld, op hoe we ons land inrichten. Deze visie zal zij nader toelichten in de openingslezing van het eeuwfeestsymposium. Het Deltaplan Biodiversiteitsherstel, waar zij voorzitter van is, heeft als doel om de biodiversiteit in Nederland weer op te bouwen door het als een brede maatschappelijke beweging op te zetten en door het aanjagen van systeemverandering.

Lezing Joeri Morpurgo

Maar wat is nu de stand van zaken? Wat gebeurt er in de stad, die mierenhoop van mensen met hun gebouwen en hun herrie, maar ook met parken en tuinen, singels en lanen. Joeri Morpurgo, onderzoeker van de Leidse universiteit en van Naturalis heeft daar veel onderzoek naar gedaan: hij gaat ons vertellen hoe het ervoor staat met de natuur in de stad. Door Den Haag en andere steden te gebruiken als levende laboratoria, kan hij beter begrijpen hoe biodiversiteit zich ontwikkelt in een stedelijk milieu.

Lezing Harwil de Jonge

Een belangrijke partij bij het bereiken van de benodigde systeemverandering is het bedrijfsleven, waarbij de bouwsector een grote rol speelt, omdat deze het stadse ecosysteem letterlijk zijn vorm geeft. Zeker nu er een grote bouwopgave ligt, biedt dit kansen om de natuur in de stad te versterken. Harwil de Jonge is directeur duurzaamheid van bouwonderneming Heijmans NV en wil ons graag meenemen in hoe de bouwwereld deze rol oppakt. Gaan we ook horen tegen welke wetten en praktische bezwaren hij aanloopt? Of maken meer regels het juist makkelijker, omdat ze een gelijk speelveld creëren?

Lezing Robert Barker

In dat proces heeft onze overheid een belangrijke rol. Zij kan die regels opstellen, maar hoe gaat die belangenafweging dan? Robert Barker, oud-wethouder Buitenruimte van de gemeente Den Haag heeft het allemaal meegeemaakt. Hij heeft het natuurgebied Vlietweide kunnen realiseren, maar heeft ook ervaren wat de (tegen)kracht van de stem van de burger kan betekenen. Wat zijn de kansen, wat zijn de bedreigingen voor de natuur in Den Haag? We hopen het van hem te horen.

Dakgroen project Poortmeesters in Delft

Discussie en ontspanning

Onze deskundige dagvoorzitter Koos Biesmeijer, directeur bij Naturalis, zal na de voordrachten een paneldiscussie leiden. Wordt zijn visie op het belang van biodiversiteit in de stad daarbij een onderwerp van debat? We zullen het zien. En het publiek is van harte welkom om mee te discussiëren. Sjaak Bral is de bekendste Haagse conferencier en heeft een warm hart voor alles wat leeft in Den Haag, en dat zijn zeker niet alleen de mensen. De AVN viert feest, en daar hoort een vrolijke noot bij. Daarom hebben we hem gevraagd om op zijn geheel eigen wijze de middag van commentaar te voorzien in zijn ‘nabeschouwing’. We zijn heel benieuwd hoe hij dat gaat doen!

Na de borrel, waarbij we kunnen napraten, hopen we dat alle bezoekers naar huis gaan met inspiratie om ook zelf iets op te pakken om de biodiversiteit te bevorderen, hoe lokaal ook. Alle beetjes helpen!

Heeft u zich nog niet opgegeven voor deze boeiende middag, doe dat dan snel. Het kan nog tot en met 20 september. Ga daarvoor naar avn.nl/eeuwfeest. Daar vindt u het hele programma en alle details.

Evenement 5 september

Beleef-de-Natuurfestival in het Heempark H.J. Bos

Madelein Vreeken

Op 5 september heeft de AVN een mini-natuurfestival gehouden in het Heempark H.J. Bos in Madestein. Het festival was een cadeau voor de inwoners van Den Haag ter viering van ons eeuwfeest.

We hebben ons hierbij speciaal gericht op (ouders met) kinderen. Kinderen zijn de toekomst, en van natuuronderwijs kunnen ze nooit teveel krijgen! Doordat ook de ouders op deze aanschouwelijke manier kennis konden maken met de AVN, was de hoop om hierdoor ook ons ledental te doen stijgen, en dan vooral met een leeftijdscategorie, die bij ons dun gezaaid is.

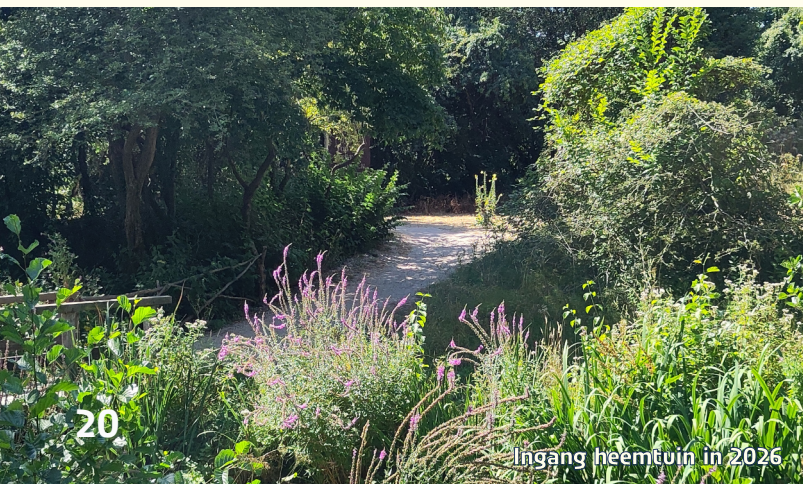
Het H.J. Bospark kent een roerige geschiedenis. Tijdens de grote stadsuitbreidingen van de jaren zeventig en tachtig is er gelukkig ook steeds ruimte vrijgemaakt voor wijkparken en gemeenschappelijke tuinen. Hoe belangrijk die zijn, realiseren we ons vandaag de dag meer en meer. Drijvende kracht hierachter was Henk Bos, de toenmalige directeur van de gemeentelijke plantsoenendienst van Den Haag, tevens bestuurslid van de AVN. Hij was ook de bedenker van de heemtuin. In het park vind je zo'n beetje alle verschillende mili-

eus uit de Haagse regio, van duinzand tot polderveen. Daardoor is de flora ook nu nog steeds enorm gevarieerd. Hij wilde zo de Hagenaars met de natuur van Den Haag laten kennismaken. Nevendoel was het opkweken van gebiedseigen pootgoed en zaad voor gebruik door de plantsoenendienst.

Parkontwerp

Helaas heeft de gemeente in 2012 in een bezuinigingsronde besloten om zowel het park als de naastgelegen stadsboerderij (Hoeve Bijdorp) en schooltuinen te verkopen aan de Parnassia Groep. In de kinderboerderij is nu een restaurant gevestigd, Pluk. De verzorging van de dieren, de moestuinen en het beheer van het park zijn in handen gekomen van Reakt, de organisatie binnen Parnassia die de dagbesteding voor de cliënten organiseert. Tot verdriet van veel AVN-ers is de ecologische kennis hiermee verdwenen, en dat zie je terug in het park. Het is dus niet meer het heempark zoals het ooit was, maar als je er door heen loopt zie je de oude verscheidenheid toch nog goed terug.

Dat is de reden waarom we voor dit park hebben gekozen: er is gewoon heel veel te zien en te beleven, ook en vooral voor kinderen.

Ingang heemtuin in 2026

Voormalige krekens-schelpen-plaat

Meer eeuwfeestnieuws

22 november - Middag met natuurfilms

Op 22 november kunnen AVN-leden voor vijf euro drie uur genieten van natuurfilms met toelichtingen door de makers.

We zien eerst de films 'Den Haag Natuurlijk' en 'Clingendael' van Jan van den Ende.

Na de pauze een voorproefje van de nieuwe film 'Groene Stad Achter De Duinen'. Filmmaker en cameraman Robert Hughan geeft een toelichting. Gevolgd door de bioscoopversie van de eerste Nederlandse onderwater-documentaire van zijn hand: 'Veel Gezichten van de Zevenhuizer Plas'.

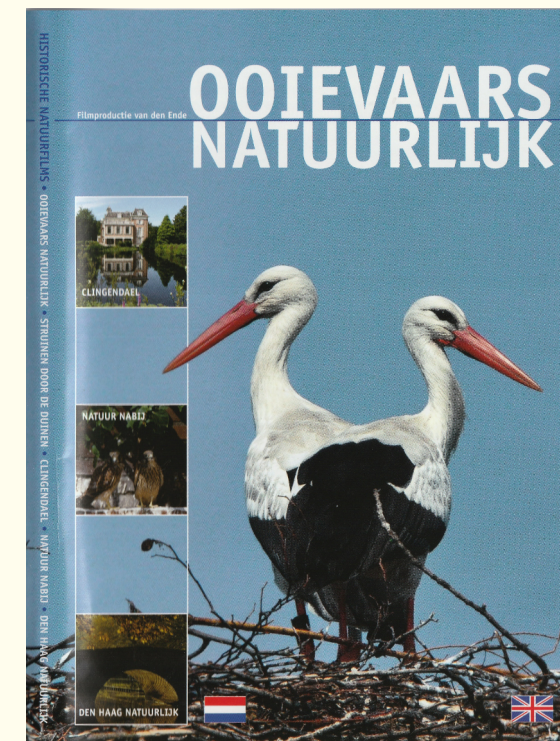
Locatie is het Museon. De middag begint om 14:00 uur. Inloep vanaf 13:30.

Opgeven via avn.nl/eeuwfeest.

Inschrijven en informatie

Wilt u meer weten over onze eeuwfeestactiviteiten of u inschrijven voor een evenement? Kijk voor de laatste info op www.avn.nl/eeuwfeest. Voor een aantal van de evenementen en activiteiten maakt de AVN gebruik van een extern aanmeldsysteem. Op de website www.avn.nl/eeuwfeest vindt u altijd de links naar de verschillende aanmeldmogelijkheden. Dat kunnen dus links zijn naar de website van het aanmeldsysteem. U kunt ons natuurlijk ook altijd mailen op eeuwfeest@avn.nl of bellen op nummer 070-33 88 100. Of eventueel met ouderwetse post op Badhuisstraat 175, 2584 HH Den Haag.

DVD 'Ooievaars natuurlijk' van Jan v.d. Ende

26 september - receptie

De receptie is van 15:00 tot 17:00 uur. Dit is het moment voor alle leden en genodigden om samen het eeuwfeest te vieren! Dit evenement wordt gehouden op zaterdagmiddag 26 september, precies honderd jaar na de oprichting, op dezelfde plek, in theater Diligentia. We verwachten hierbij een bezoek van de burgemeester van Den Haag. Het boek 'AVN 100 jaar natuurlobby' wordt gepresenteerd, de winnaars van de fotowedstrijd worden bekend gemaakt en de fotokalender is beschikbaar. Mis deze gelegenheid niet! Reserveer uw exemplaar van boek en/of kalender met een mail naar info@AVN.nl. Opgeven via avn.nl/eeuwfeest.

Overzicht van onze activiteiten dit eeuwfeestjaar

- Eeuwfeestreceptie op 26 september in theater Diligentia. Hét feest voor alle leden en genodigden om samen ons 100-jarig bestaan te vieren. Bent u lid? Geef u tijdig op.
- Fotowedstrijd: Inzending is gesloten. De winnaar en geselecteerden worden bekend gemaakt op de eeuwfeestreceptie.
- Jubileumboek 100 Jaar AVN. Vier auteurs beschrijven honderd jaar natuurbescherming in Den Haag en daarbuiten. Het boek is in druk op dit moment. Het zal worden gepresenteerd op de eeuwfeestreceptie. Reserveer uw exemplaar.
- Eeuwfeestkalender. 13 van de beste ingezonden foto's voor de fotowedstrijd zijn geselecteerd voor deze speciale AVN-jaarkalender. Ook hier moet u snel bij zijn! Er zullen exemplaren beschikbaar zijn op de eeuwfeestreceptie.
- Helaas al afgelopen is het 'beleef de natuurfestival' op 5 september in het H.J. Bos Heempark. Een cadeau aan de inwoners van de stad.
- Symposium 'Biodiversiteit in de stad', op 25 september in theater Diligentia. Vier sprekers voeren ons mee in wat die biodiversiteit inhoudt en hoe die versterkt kan worden. Met als vrolijke afsluiting een conference van Sjaak Bral en een borrel. Voor leden gratis. Geef u tijdig op!
- Filmmiddag op 22 november in het Museon met films van Jan van den Ende en andere prachtige natuurfilms.

Informatie en aanmelden: www.avn.nl/eeuwfeest. Houd u deze webpagina in de gaten. U vindt er het laatste nieuws en aanmeldinformatie. Donaties zijn meer dan welkom! Steun de inzet van de 100-jarige AVN voor de natuur op avn.nl/donatie.

12 oktober - Extra digitale ALV

Door omstandigheden hebben wij onze jaarcijfers niet kunnen presenteren op de afgelopen ALV. De ingelaste digitale ALV van 24 augustus is om dezelfde reden komen te vervallen. Ook de Kascommissie was daardoor niet in staat geweest de controle goed uit te voeren. Daartoe is een extra digitale ALV ingelast op 12 oktober 2026 om 20:00 uur.

Op de agenda staat ook 'mutaties bestuur'. Wij kunnen u daar op dit moment nog niet in detail over berichten.

U kunt de cijfers en agenda tijdig vinden op www.avn.nl/jaarstukken. Stuur voor deelname een mail naar info@avn.nl en wij sturen u een zoom-link.

Solleveld. Inzending fotowedstrijd Margo van Kuppevelt

Portefeuillehouders AVN

Dick Ooms	Vlietzone
Arnim van Oorschot	Zuidwest, Leijenburg e.o.
Caroline de Jong-Boon	Scheveningse Bosjes, Westbroekpark
Joost Gieskes	Benoordenhout
Frederike Bloemers	Binckhorst, CID
André Smit	Westduinpark, Loosduinen
Marian Langeveld	Vroondaal, Loosduinen
Jeannine Engels	Kustgebied Zuid
Reinder de Boer	Verversingskanaal e.o.
Tim den Outer	Scheveningen Noord
Sander Wennekens	Leidschendam en Vlietzoom
Mirjam Post	Voorburg
Madelein Vreeken	Leidschendam-Voorburg

Bestuur AVN

Voorzitter	
Dick Ooms	
Secretaris	
Caroline de Jong-Boon	
Tweede secretaris	
Madelein Vreeken	
Penningmeester	
Vacature	
Leden	
Violet van Houwelingen	
Jos Verhoeff	
Ledenadministratie	
Albert Kwantes	
Algemeen contact	070 3388100 info@avn.nl
Kantoor	Badhuisstraat 175, 2584 HH, Den Haag

Helpt u ons aan een nieuw lid?

Ja, ik steun het Stedelijk Groen en word voor minimaal € 20 per jaar lid. Huisgenoten worden al lid voor € 5 per jaar.

Voornaam en naam:

Adres:

Postcode/plaats:

Emailadres:

Aantal incl huisgenoten:

Opgeven via www.avn.nl/ondersteuning
Of opsturen naar AVN, Badhuisstraat 175
2584 HH Den Haag (met postzegel).
U kunt ook doneren: www.avn.nl/donatie

AVN 1926-2026 - Honderd jaar natuurlobby

'In die honderd jaar heeft de AVN (de Algemene Vereniging voor Natuurbescherming voor 's-Gravenhage en omstreken) als groene waakhond en gewaardeerde gesprekspartner van de gemeente een belangrijke rol vervuld', aldus de burgemeester van Den Haag, Jan van Zanen, in het voorwoord.

In de jaren twintig van de vorige eeuw zagen bezorgde natuurkenners dat het snel achteruitging met de vanouds rijke natuurgebieden in en rondom Den Haag. Zij richtten zich tot de gemeente, allereerst met de bedoeling de eeuwenoude natuur in stand te houden.

Hieronder verstond men bijvoorbeeld Wapendal en de duinen van Meijndel, maar ook de landgoederen van de omstreken. Met de gemeente Den Haag zat de AVN op één lijn. Dat samenspel heeft toen veel natuur gered.

De Algemene Vereniging voor Natuurbescherming voor 's-Gravenhage en omstreken bestaat in 2026 precies honderd jaar. In die honderd jaar is het aantal woningen in de stad Den Haag verveelvoudigd en zijn veel van de omstreken geannexeerd of volgebouwd door de gemeenten waar ze uit bestaan. Toch is dit geen pessimistisch boek, integendeel.

Met dit boek kijken we terug en zien we verschillende periodes waarin groen ernstig bedreigd werd. Dat speelde rond de oprichting van de AVN en opnieuw in 1955. Toen werd de noodklok geluid over de landgoederen die werden bedreigd, zoals Oostduin en Clingendael.

Ook voor de duingebieden Meijndel en Westduinpark waren er plannen. Inmiddels worden deze als Natura 2000-gebieden goed beschermd.

Dit boek belicht de ontwikkeling van het beschermen van 'natuurschoon' naar het waarborgen van verschil-

lende soorten groen in een zich uitbreidende stad. Tegenwoordig wordt dit groen gezien als een web van ecosystemen, waarbinnen flora, fauna én mensen op elkaar inwerken.

Dit fraaie hardcover boek verschijnt op 26 september en is nu al te reserveren door overmaking van € 20,- op IBAN: NL06 INGB 0000 7388 58 t.n.v. AVN Den Haag o.v.v. '100 jaar natuurlobby' en uw naam en adresgegevens. U kunt het afhalen op de eeuwfeestreceptie na de presentatie.

